

งานศิลปะที่สะท้อนเรื่องราวทางวัฒนธรรม

ศิลปะเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่เป็นสื่อสะท้อนแนวความคิด จินตนาการและทักษะฝีมือของศิลปินออกสู่สังคมทั้งนี้ งานศิลปะยังเป็นหลักฐานสำคัญในการบันทึกความรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของคนในสังคมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น ภาพเขียนสีของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ ที่เขียนไว้ตามถ้ำต่างๆ ก็สามารถตีความให้เห็นว่ามนุษย์ในยุคนั้นมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องอะไร กินอะไร มีการล่าสัตว์ และการเลี้ยงสัตว์ ชนิดใดหรือ กิจกรรมฝาดนึ่งตามวัดต่างๆ ก็สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในยุคสมัยนั้นๆ เช่น การแต่งกาย ทรงผม อาชีพ ฯลฯ งานศิลปะจึงเป็นงานสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อสังคม ทั้งในด้านความงามที่เรียกว่าสุนทรียศาสตร์ และเป็นหลักฐานประวัติศาสตร์ ที่ทำหน้าที่บันทึกเรื่องราวของคนในสังคม

ในวารสารภูมิแล ฉบับนี้ผู้เขียนใคร่นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ของศิลปิน ซึ่งเป็นศิษย์เก่าของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในแง่มุมที่ศิลปินนำเอาเอกลักษณ์ท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน และได้สะท้อนเรื่องราวทางสังคม ผ่านงานศิลปะให้ผู้คนได้สัมผัสรับรู้ในวิถีของคนในจังหวัดชายแดนใต้ เหตุที่เลือกเอาผลงานของศิลปินซึ่งเป็นศิษย์เก่าของคณะศิลปกรรมศาสตร์ ก็เพราะเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ตัวของผู้เขียน และผู้เขียนได้สัมผัสกับศิลปินเหล่านี้มาตั้งแต่สมัยเรียนอยู่ที่คณะศิลปกรรมศาสตร์

มีคำถามจากเพื่อนๆ ที่เป็นครู เป็นอาจารย์สอนศิลปะได้ตั้งคำถาม ถามผู้เขียนว่าคณะศิลปกรรม ม.อ. ปัตตานีสอนกันอย่างไร ? ผลงานของเด็กจึงมีเรื่องราววัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างชัดเจน ฟังดูแล้วเป็นคำถามง่ายๆ แต่หากจะตอบเพื่อให้ฟังดูเป็นวิชาการ และผู้อ่านสามารถนำไปคิดใช้ประโยชน์ผู้เขียนคงจะต้องยกแม่น้ำทั้งห้ามาเป็นเหตุผลในการตอบคำถามคือ ผลสำเร็จในการที่นักศึกษาของคณะศิลปกรรมฯ รู้จักนำเอาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะ ประการสำคัญเกิดจากอาจารย์ผู้สอนที่เป็นคนท้องถิ่น คำว่า “ท้องถิ่น” ณ ที่นี้หมายถึงคนปักษ์ใต้ที่มีอุดมการณ์ที่จะสร้างลูกศิษย์ให้มีคุณลักษณะแตกต่างจากนักศึกษาที่เรียนศิลปะในสถาบันอื่นๆ เพราะที่ผ่านมาสถาบันการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตทางด้านศิลปะ และเป็นที่

▲ ผลงานชื่อ : นกกรงหัวจุก

ศิลปินผู้สร้างสรรค์ : นายมุฮัมมัดโตรอยี แวกือจิ

ยอมรับ เป็นที่ปรารถนาของผู้เรียนคือมหาวิทยาลัย ศิลปากรที่เน้นให้ผู้เรียนมีทักษะและมีความคิดสร้างสรรค์ อีกสถาบันหนึ่งก็คือ วิทยาลัยเพาะช่าง ที่เน้นสอนให้ผู้เรียนมีทักษะฝีมือ และแนวความคิด ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เมื่อนิสิต ที่จบจากมหาวิทยาลัยศิลปากร และจากวิทยาลัยเพาะช่าง จบออกมาได้ไปอยู่ในสถานศึกษาทั้งในระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา ในภูมิภาคต่างๆ อาจารย์ทุกคนต่างก็นำความรู้และทักษะทางศิลปะไปถ่ายทอดแก่ศิษย์ในลักษณะครูเรียนมาอย่างโรลูกศิษย์ก็เป็นแบบนั้น คือ ครูเป็นต้นแบบจริงๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดศิลปินและมีคนเข้าใจงานศิลปะมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญสังคมยอมรับว่า

การทำงานศิลปะสามารถสร้างรายได้และยึดเป็นอาชีพหลักได้

ปัจจุบันมีสถานศึกษาที่ผลิตบัณฑิตทางด้านศิลปะเกิดขึ้นทั่วทุกภูมิภาค เช่น ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และมหาวิทยาลัยอื่นๆ อีกหลายสถาบัน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนทางด้านศิลปะล้วนแต่มีวัตถุประสงค์ผลิตบัณฑิตให้มีทักษะความรู้ทางด้านศิลปะ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้สร้างสรรค์งานศิลปะให้กับสังคม ซึ่งงานศิลปะเหล่านี้จะได้สร้างความสุนทรีย์ให้กับสังคมอีกทั้งจะได้ใช้งานศิลปะเป็นสื่อในการสะท้อนเรื่องราวเหตุการณ์บ้านเมืองในยุคหนึ่งๆ ไว้เป็นหลักฐานเพื่อประโยชน์ต่อการเรียนรู้เรื่องราวในโอกาสต่อไป

ผู้เขียนมีความสนใจเรื่องวัฒนธรรม และงานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นเป็นพิเศษ หากพบเห็นงานศิลปะ ที่ศิลปินนำเอาเรื่องราววิถีชีวิตคนในสังคม หรือนำเอางานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะ ก็จะมีใจความสนใจเพราะงานศิลปะที่มีการนำเอาวัฒนธรรม หรือมีการนำเอาเอกลักษณ์ในท้องถิ่นมาถ่ายทอดผ่านงานศิลปะจะมีส่วนสำคัญต่อการเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นออกสู่สังคมภายนอกได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น เกี่ยวกับประเด็นนี้เรื่อง การนำเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นมาถ่ายทอดผ่านผลงานศิลปะ ผู้เขียนได้พูดคุยกับศิลปินรุ่นใหม่ ที่เป็นนิสิตรุ่นแรกของคณะศิลปกรรมศาสตร์ฯ ปัจจุบัน เป็น อาจารย์ ประจำ สาขา ทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี คือ อาจารย์ศิริชัย พุ่มมาก ที่นำผลงานส่งเข้าประกวดได้รับ รางวัล “พู่กันทอง” ได้รับ

▲ ชื่อผลงาน : เรือกอและเทียบท่าที่ตลาดรูสะมิแล
ศิลปินผู้สร้างสรรค์ : นายศิริชัย พุ่มมาก

เงินรางวัลหนึ่งล้านบาทพร้อมโล่รางวัลพู่กันทอง ผู้เขียนตั้งคำถามง่าย ๆ ว่ามีแรงบันดาลใจอย่างไรกับการนำเอาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะ จนกลายเป็นเอกลักษณ์ในงานของตน อาจารย์ศิริชัยกล่าวว่า การนำเสนอผลงานศิลปะที่แสดงถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่นเกิดจากกระบวนการเรียนการสอน ที่คณาจารย์ในคณะศิลปกรรมฯ ได้กระตุ้นแนวคิดให้กับผู้เรียนรู้จักนำเอาวัฒนธรรมที่มีอยู่หลากหลายในท้องถิ่นมาใช้เป็นข้อมูลในการทำงานศิลปะ ประกอบกับแนวคิดส่วนตัวของอาจารย์ศิริชัยเอง ที่รู้สึกว่ามีวิถีมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้ยังขาดการนำมาใช้ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ เพราะที่ผ่านมามงานศิลปะที่เกี่ยวกับภาคใต้ มักจะมีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับหนึ่งตระกูลมโนราห์ วัดพระมหาธาตุ สะตอ ฯลฯ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความแตกต่างและเกิดสิ่งใหม่ในวงการศิลปะจึงนำเอาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมมาสร้างสรรค์ผลงาน และยึดแนวการทำงานที่มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับวิถีมุสลิมมาโดยตลอดตั้งแต่เรียน ระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโท ที่มหาวิทยาลัยศิลปากรประเด็นที่ผู้เขียนสนใจเกี่ยวกับ

การทำงานของอาจารย์ศิริชัยก็คืออาจารย์ศิริชัยเป็นบุคคลต่างถิ่นที่นับถือศาสนาพุทธมีภูมิลำเนาที่จังหวัดนครศรีธรรมราช แต่สามารถนำเอาเรื่องราวของมุสลิมมาถ่ายทอดทางศิลปะได้เป็นอย่างดีและน่าสนใจในประเด็นนี้ อาจารย์ศิริชัยให้ทัศนะเกี่ยวกับการทำงานของตนเองว่ามีความปรารถนาให้คนในสังคมได้รับรู้เรื่องราวของมุสลิมในแง่มุมที่เป็นความงาม ความสงบ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันมายาวนานผ่านงานศิลปะของตน

ศิลปินอีกผู้หนึ่ง ที่ผู้เขียนชื่นชอบในผลงานและชื่นชอบในวิถีคิด และเป็นศิลปินที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดปัตตานีและเป็นศิษย์รุ่นแรกของคณะศิลปกรรมฯ ศิลปินผู้นี้มีความสนใจงานศิลปะมาตั้งแต่เด็กๆ แต่ผู้ปกครองไม่ให้การสนับสนุนเพราะเชื่อว่าการทำงานศิลปะขัดกับหลักศาสนาอิสลามแต่ไม่ยอมขาดใจลูกเพราะลูกสนใจงานศิลปะ เมื่อเขาได้มาเรียนคณะศิลปกรรมฯ การให้ความรู้จากคณาจารย์ในคณะ ทำให้ศิลปินผู้นี้สร้างสรรค์งานได้อย่างงดงาม จนมีผลงานเข้าประกวด และได้รับรางวัลจากการประกวดหลายครั้ง ที่สำคัญเงินรางวัลที่ได้รับจากการประกวดเขาได้นำไปให้ผู้ปกครองใช้จ่ายและ

▲ ชื่อผลงาน สามจังหวัดชายแดนใต้แผ่นดินไทย
ศิลปินผู้สร้างสรรค์ : นายศิริชัย พุ่มมาก

ใช้ซ่อมบ้าน ผลจากเงินรางวัลที่นำมาใช้จนเกือบครบครันทุกวันนี้เขาสามารถเขียนรูปหรือทำงานศิลปะในบ้านของตนได้อย่างมั่นใจ ศิลปินผู้นี้คือนายมุฮัมมัดโตรรอยี แวกือจิ โตรรอยีเล่าว่าเมื่อก่อนตนชอบงานศิลปะ แต่ไม่สามารถบอกตัวเองได้ว่าทำไมถึงชอบ การเขียนรูปของตนก็ไร้จุดหมายไม่มีทิศทางที่แน่นอนคิดอยู่อย่างเดียวก็คือ เขียนรูปให้เหมือน เขียนรูปให้สวย เท่านั้นแต่เมื่อมาเรียนที่ม.อ. จึงรู้ว่าศิลปะคืออะไร มีความสำคัญอย่างไร ที่สำคัญการศึกษาจากคณะศิลปกรรมฯ ทำให้ตนเข้าใจเรื่องราว เข้าใจการทำงานที่มีเอกลักษณ์ในฐานะที่ตนเป็นมุสลิมในพื้นที่ปัตตานีตนจึงมีความรู้สึกภาคภูมิใจที่สามารถนำเอาเรื่องราวทางสังคม วัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมออกเผยแพร่สู่สังคมโดยมีงานของตนเป็นสื่อในการเผยแพร่บางครั้งงานของตนจะสะท้อนถึงความรุนแรงในพื้นที่ แต่การนำเอาเรื่องราวเหล่านี้

มาสร้างสรรค์ ก็เพื่อบอกให้สังคมได้รับรู้ในความรุนแรงนั้น ก็ยังมีความงามอยู่

ดังกล่าวเป็นเพียงตัวอย่างของศิลปินที่นำเอาเรื่องราวทางวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะ ซึ่งนอกจากศิลปินทั้งสองที่กล่าวถึงแล้วยังมีศิลปินอีกหลายท่านที่เป็นผลผลิตจากคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่นำเอาเรื่องราวทางสังคมวัฒนธรรมของมุสลิมมาถ่ายทอดผ่านงานศิลปะ เช่น อาจารย์จะอับดุลเลาะ เจ๊ะสอเหาะ, นายสมศักดิ์ ลีเดร์, นายอนิส นาคเสวี ฯลฯ และศิษย์เก่าของคณะศิลปกรรมศาสตร์อีกหลายท่านต่างก็พยายามเป็นเรี่ยวแรงในการสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีเรื่องราววัฒนธรรมออกสู่สังคม

ท้ายที่สุดการรับรู้เรื่องราวทางด้านวัฒนธรรมสามารถเรียนรู้วิเคราะห์ หรือตีความได้จากสื่อต่างๆ มากมาย ผลงานศิลปะก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้ความรู้เรื่องราวเหตุการณ์เอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมในสังคมเพราะเมื่อผู้ดูพิจารณาจะได้รับความกระจ่างและเข้าใจว่าศิลปะนั้นได้ให้อะไรกับตนหรือศิลปินพยายามจะสะท้อนสาระเรื่องราวอย่างไรต่อสังคม หากศิลปะนั้นได้รับการดูแลไม่ถูกทำลาย และคงอยู่คู่กับสังคมเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ก็จะกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่บันทึกเรื่องราวของสังคมอันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในโอกาสต่อไป ที่สำคัญงานศิลปะเป็นสิ่งที่ดีเตือนให้เราได้รู้ว่าการทำความดี การสร้างสรรค์งาน เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงจิตวิญญาณของศิลปินที่มีคู่กับสังคมมาโดยตลอด ดังคำกล่าวของบรมครูในวงการศิลปะคือ อาจารย์ศิลป์ พีระศรี ที่ให้เป็นข้อคิดว่าศิลปะยืนยาว...ชีวิตสั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ฝากให้ศิลปินทุกท่านช่วยกันสร้างสรรค์งานเพื่อจารึกให้สังคมรู้ว่าความงามที่เป็นสุนทรียะนั้นมีความสำคัญต่อสังคมเพียงใด (๕)